

“Бекитемин”
Ч.Айтматов атындагы Тил жана
адабият институтунун директору,
академик А.Акматалиев

“02” “03” 2024-жыл

Улуттук илимдер академиясынын Ч.Айтматов атындагы Тил жана
адабият институтунун Окумуштуулар кеңешинин

жыйынынын

№2 ПРОТОКОЛУНАН көчүрмө

Бишкек шаары

2024-жыл, 2-марты

Катышкандар: А. Акматалиев – ф.и.д., акад., – төрага, Мусаев С.Ж. – ф.и.д., проф. И.Абдувалиев – ф.и.д., проф., Ыйсаева Н. – ф.и.к., бөлүм башчы, Кадырмамбетова А. – ф.и.д., Жамашева Г. – ф.и.к., бөлүм башчы, ф.и.к. Дыйканова, ф.и.д., проф. Абдувалиев И., Мукасов М. – ф.и.к., Исаева А. – ф.и.к., бөлүм башчы, Исраилова Д. – бөлүм башчы, ф.и.к., Көлбаева М. – ф.и.д., бөлүм башчы, Орозова Г. – ф.и.к., Конурбаева Р. – ф.и.к., ф.и.д. С.З.Садыкова, ф.и.к. И.Сагынбеков, Садыров М. – ф.и.к., илимий кызматкерлер: Жунушалиева Г., Исмаилова З., Райым кызы А., Давлетов М., Качкынбай кызы А. – окумуштуулар кеңешинин катчысы.

Күн тартиби:

2. Изденүүчү Апышева Базаргүл Токтосуновнанын “Кыргыз тилиндеги саясий терминдер” аттуу темада 10.02.01. – кыргыз тили адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишин талкулоо.

Угулду:

Отурумдун төрагасы А.А.Акматалиев чогулушту ачты: Саламатсыздарбы отурумдун катышуучулары, бүгүнкү күн тартибине коюлган маселе Апышева Базаргүл Токтосуновнанын “Кыргыз тилиндеги саясий терминдер” аттуу темада 10.02.01. – кыргыз тили адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишин талкуулоо.

Илимий иш КР УИАнын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтунда бекитилген. Илимий жетекчиси – филология илимдеринин доктору, доцент Кубатбек Саматов.

Күн тартиби жана ага коюлган маселе боюнча кимде кандай сунуш бар?

Жыйындын катышуучулары: Күн тартиби бекитилсин, ишти талкуулоону баштай берели.

Апышева Б.Т.: Саламатсыздарбы, Окумуштуулар Кеңешинин мүчөлөрү. Биздин илимий ишибиз Азыркы кыргыз тили бөлүмүнөн талкуудан өтүп, көптөгөн сын-пикирлер айтылып, кеңештер берилген. Ишти кайрадан карап чыгып, оңдолгон, толукталган жерлерине токтолсом.

Теманын актуалдуулугу:

1) байыркы, орто кылымдардагы жана совет дооруна чейинки кыргыз тилиндеги саясий терминдердин изилденбегендиги;

2) азыркы кыргыз тилинин саясий дүйнөнү чагылдырган лексика-семантикалык топторунун өзгөчөлүктөрүн ачуунун жана сыпаттоонун зарылдыгы;

3) кыргыз тили жана кыргыз улуттук саясий аң-сезими үчүн гана эмес, мамлекетти эффективдүү башкарууга зарыл мамлекеттик башкаруу лексикалык системачасынын маанилүүлүгү;

4) эгемендүү жылдарындагы саясий тил менен мамлекеттик бийлик терминологиясынын иликтенбегени.

Изилдөөнүн максаты - кыргыз тилинин байыркы, орто кылымдардагы, Октябрь революциясына чейинки жана эгемендүүлүк жылдарындагы саясий терминдери семантикалык жактан сыпаттоо.

Жогорку максат изилдөөнүн төмөнкү негизги милдеттерин шарттады:

- саясий терминдерди жыйноо жана системалаштыруу;

- ар бир доорго мүнөздүү саясий терминдердин тематикалык топторун түзүү;

- саясий терминдердин лексика-семантикалык топторунун өзөгүн, борборун жана перифериясын аныктоо;

- саясий терминдердин генетикалык, тарыхый пласттарын тактоо;

- саясий терминдердин лексикалык бирдиктеринин семантикасын ачуу.

Иштин илимий жаңылыгы. Биринчиден, алгачкы жолу кыргыз тилинин байыркы, орто кылымдардагы, Октябрь революциясына чейинки жана эгемендүүлүк жылдарындагы саясий терминдеринин диахрондук жана синхрондук аспектке семантикалык жактан изилдениши, экинчиден, тилдин аталган тез өзгөрүлмө катмарынын ар кыл доорлордогу өтмө катарлыгын, мыйзам ченемдүүлүктөрүн ачуу жана анын тематикалык топторун далилдөө иштин илимий жаңылыгын аныктайт.

Ошондой эле тема боюнча иликтөөбүздө теориялык адабияттарды өздөштүрүлдү, материал топтолду жана аларды системалаштырдык, терминдерди семантикалык жана этимологиялык жактан иликтөөгө алынды.

Ишибизде кандай өзгөрүү-толуктоолор болгондугу боюнча токтолсок:

- Кыргыз Улуттук илимдер академиясынын тил илими бөлүмүндө алгачкы жолку талкуудагы ишибизде тема боюнча иликтөө жүргүзүүбүз тээ алыстан саясат, саясий ойлордун эволюциясынан башталган. Анда Байыркы Чыгышта, Грецияда коомдук-саясий ойлордун өнүгүшү каралган эле.

Бул жолу ишибизде коомдук-саясий лексика жана саясий терминология бөлүмү деп дароо эле темага киришүү жасадык.

-Алгач ишибизге иликтөөдө колдонулган методдордун баарын берген болсок, андагы сунуштарды эске алуу менен бул жолу ишке гана тиешелүү методдор берилди.

- Кыргыз Республикасынын мамлекеттик атрибуттары, кыргыз элинин басып өткөн жолдору боюнча тарыхый маалыматтар, “политика”, лексемасына тарыхый-этимологиялык иликтөөлөр алынып, темага тиешелүү конкреттүү маалыматтар камтылды.

-саясий терминдерге лингвистикалык анализ жүргүзүүгө кеңири токтолдук. Т.а. “Кыргыз тилиндеги мамлекеттик бийлик терминологиясы, лексикасы жана номендери (КРдин Конституциянын негизинде. 05.05.2021)” деп аталган бөлүм 1) адам, социалдык топтор, алардын өкүлдөрүнүн аттары; 2) мамлекеттик бийлик органдарынын, алардын өкүлдөрүнүн аталыштары; 3) мамлекет, мамлекеттик башкаруу; 4) саясий укуктар бөлүмчөлөрүнөн туруп, ар биринин лексика-семантикалык топторуна токтолдук. Ошондой эле КРдин жаңы Конституциясында «мамлекеттик башкаруу» түшүнүгүнүн лексика-семантикалык тобун чагылдырууга катышкан саясий терминдер берилди.

-Конституциянын текстиндеги номендердин жыштыгы анын мазмунун негизин түзүшү мүмкүн деген божомол менен тексттеги терминдердин жана номендердин статистикасына кайрылып, алардын жыштыгы аныкталды. О. э. Конституциянын текстиндеги которулбаган, туура, туура эмес которулган жана аныктама термин катары берилген терминдер берилди.

- саясий терминдердин жасалуу жолдоруна кеңири токтолдук.

Отурумдун төрагасы А.А.Акматалиев: Диссертанттын сөзүн уктук, оңдоо-түздөөлөр жөнүндө өз баяндамасын айтып берди. Анда процедура боюнча суроолорго өтсөк.

Ф.и.д. Мусаев С.Ж.:

1-суроо: Сиздин илимий ишиңиз филологиялык, юридикалык, тарых, саясий – кайсы багытка тиешелүү?

Апышева Б.: Иш филологиялык багытка тиешелүү

2-суроо: I бөлүм Акунов менен Бөрүбашевдин эмгектеринен маалымат басымдуу алынып калганы көрүнүп турат, бул маалыматтардын Сиздин темага канчалык деңгээлде тиешеси бар? Саясий тил, саясий дүйнө, саясий кеп, деген терминдердерге түшүндүрмө бериңиз?

Апышева Б.: А. Акуновдун эмгектеринен негизинен, саясий терминдерди пайдалансак, илимпоз Бөрүбашевдин эмгектеринен байыркы жана орто кылымдардагы, Октябрь революциясына чейинки, ошондой эле эгемендүүлүк мезгилине чейинки саясий терминдерди аныктоо үчүн пайдаландык.

Саясий тил – бул өзгөчө улуттук тил эмес, ал болгону улуттук тилдин тилдин саясий чөйрөгө багытталган варианты

Саясий кеп – бул текст түзүү максатында тилди пайдалануу процесси (кеп ишмердиги).

3-суроо: Диний терминдер, символдордун берилиши темага канчалык тиешеси бар? Эмне үчүн саясий терминдерге лингвистикалык анализ жасалбады?

Апышева Б.: Дин коомдогу белгилүү бир социалдык топтун дүйнө көз карашын чагылдыруу менен, саясаттын тутумдаш бир элементи катары жашап келет деген өңүттө диний мазмун камтылган. Ал эми сиздин сунушту эске алып, мамлекеттик символдорду ишибизге толук камтыбастан, темабызга тиешелүүсүнө гана басым жасамакчыбыз

Ф.и.к. Г.З.Жамашева: 1-суроо “Полис” деген сөздүн этимологиясын жазуунун зарылчылыгы барбы? Иште ката аябай көп. Дагы карап чыгуу керек. 2-суроо Оруел Джордж дегендин эмгегин кандай максатта пайдаландыңыз?

Диссертант Б.Т.Апышева: 1) Биз алгач, тема боюнча иликтөө жүргүзүүбүздө темага киришүүнү ыраактан баштаганбыз. “Полис”, “политика” терминдерине кенен токтолгон элек. Айтылган сунуштарды кабыл алуу менен аталган терминдер боюнча берилген бөлүм алынып, бул жолу биз дароо эле темага киришүү жасадык.

2) Ал 1-баптагы илимий эмгектерге обзор берүүдө берилген. Т.а. чет тилдериндеги лингвистикада коомдук-саясий лексиканы иликтөө алган илимпоздор боюнча айтылган.

Ф.и.д. С.З.Садыкова: 1. Илимий ишинизде канча термин изилденди. Илимпоз катары канча терминди тактадыңыз? 2. Туркологияда, кыргыз тил илиминде кимдердин эмгектерин пайдаландыңыз? 3. Саясий коомдук термин жана саясий номендин айырмачылыгы эмнеде?

Диссертант Б.Т.Апышева: 1) Байыркы, орто кылымдардагы жана совет дооруна чейинки түрк жана кыргыз тилдериндеги саясий терминдер – 280, пассивдүү жана активдүү колдонулган терминдердин саны 1459, жалпы – 1739 терин аныкталды. 2) Туркологияда көптөгөн илимпоздорду коомдук-саясий лексика, саясий терминдер кызыктырып келген. Алсак, М.С.Харланова «Развитие общественно-политической терминологии туркменского языка в современный период» (1965) аттуу кандидаттык диссертациясында түркмөн тилиндеги совет доорундагы коомдук-саясий лексиканын жасалуу жолдорун изилдесе, казак тилинин коомдук-саясий лексикасы Р. Барлыбаев беш тематикалык топко бөлүү менен караган. Ал эми А.К.Пирниязова «Пути формирования и развития общественно-политической лексики современного каракалпакского языка» (1986) аттуу кандидаттык диссертациясында кара калпак тилинин коомдук-саясий лексикасынын калыптануу этаптарын, анын курамын жана структурасын иликтейт.

Кыргыз тил илиминде болсо, К.Тыныстановдун «Чет элдик терминдердин таасири жөнүндө» [Жаңы маданият журналы, Ф., 1928], жана Х.Карасаевдин «Термин алуу принциби» [«Кызыл Кыргызстан» гезити, 6, 8, 10-январь, 1930] эмгектеринде ар тараптан иликтене баштаган. А биз болсо, А.Б.

Исабекованын, Г. Абдувалиеванын, Б. Орузбаеванын, С. Мусаевдин эмгектерин пайдаландык.

3) Саясий термин – биринчиден, так чектери бар атайын чөйрө, экинчиден, ал чөйрөгө тиешелүү жалпы түшүнүктөр системасы, үчүнчүдөн, түшүнүктөр системасына мүнөздүү болгон бүтүндүк, туруктуулук, структуралуулук, байланыштуулук касиеттер. Номен – атоо.

Жетектөөчү илимий кызматкер Г. Джунушалиева:

1-суроо. Илимде терминдин кырка жакын аныктамасы бар дедиңиз, кайсы адабияттарга таяндыңыз, шилтемесин келтириңиз?

Апышева Б.: Термин боюнча бир топ окумуштуулардын эмгектери менен тааныштык. Тактап айтканда, Э.Р. Тенишев, А.Т Кайдаров, Б. Ө. Орузбаева, К.М. Мусаев, А.М. Кузнецов, С. Ж. Мусаев ж.б.

Саясий лексика жана терминология жаатындагы илимпоздордон (А. В. Загребельный, Г.А. Заварзина, М. А.Крундышев, А. В.Ермакова, Е. В.Курасова, Н. М.Лейберова, Л. А.Мурадова, О.Н. Паршина, Ю. В.Трофимова, Г. У.Алеева, А. В.Ермакова ж.б. болсо, саясий лингвистика жаатында А.П. Чудинов, Е.И. Шейгал, Э.В. Будаев ж.б. ошондой эле белгилүү терминологдор О.С. Ахманова, Д.С. Лотте, Б.Н. Головин, А. В. Суперанская сыяктуу окумуштуулардын келтирген аныктамаларын карап чыктык. Булардын ичинен бир эле окумуштуунун ала турган болсок, В. П. Даниленко терминдин 19 аныктамасын атап өткөн.

2-суроо. Түрк жана кыргыз тилдеринде деп айттыңыз конкреттүү тилдерди атасаңыз?

Апышева Б.: Кыргыз саясий терминологиясы жана лексикасы VI-X кылымдардагы алгачкы феодалдык мамлекеттерде – (Түрк (552-744), Батыш түрк (603-704), Түргөш (704-766) жана Карлук (756-940)] каганаттарында калыптана баштап, Каракандар доорунда (840-1212) нормага салынып калгандыгын белгилеп, ошол доорлордогу саясий терминдер жөнүндө сөз кылдык.

Ал эми Кыргыз каганатыда (V-XIII к.) жогорку бийлик ээси (*ажо, каган*) саясий жана аскердик маселелер маселелерди чечип, өкмөт 7 вазирден, мамлекеттик кеңеш да 7 вазирден турган. *Каган* - эл тарабынан шайлаган. *Каган* согуш маалында армияны жетектеген, *жогорку жрец* жогорку соттун милдетин аткарган. *Улук, кичик каган* - бийлик өкүлдөрү, *бойла* “өкүм бекитүүчү”, *йарган* “буйрук аткаруучу” деп ж.б. саясий терминдерди мисал келтирдик.

Жетектөөчү илимий кызматкер З.Исмаилова:

1-суроо: Диссертацияда он тогуз методду колдонгонунуз жөнүндө айтып өтүнүз, кайсыл жерде кайсы методду пайдаландыңыз мисал менен айтып берсеңиз?

Апышева Б.: Ооба, учурда негизинен терминдерди изилдөөдө биз айтып өткөн методдор колдонулуп келүүдө. Ал эми биз болсо ошолордун ичинен лингвистикалык метод, тектештирме-тарыхый метод, лексикографиялык методдорду пайдаландык.

2-суроо: Теманын актуалдуулугун ачып берсеңиз, башка изилдөөлөрдөн эмнеси менен айырмаланат.

- Апышева Б.: байыркы, орто кылымдардагы жана совет дооруна чейинки кыргыз тилиндеги саясий терминдердин изилдөөгө алып, эгемендүү жылдарындагы саясий тил менен мамлекеттик бийлик терминологиясынына иликтөө жүргүзүүбүз. Ошондой эле азыркы кыргыз тилинин саясий дүйнөнү чагылдырган лексика-семантикалык топторунун өзгөчөлүктөрүн ачуунун жана сыпаттоонун зарылдыгы.

3-суроо: Кыргыз тилиндеги кайсы сөздүктөр менен тыгыз иштедиңиз?

Апышева Б.: Саясат таануу: Энциклопедиялык окуу куралы, Акунов А.А., Мамбеталиева Г.С., Адам укуктары, демократия, бийлик. Энциклопедиялык сөздүк, Мустафин А.А. Политология: словарь современных терминов и выражений, Коновалов В.Н. Политологический словарь, Новейший политологический словарь.

4-суроо: Диний ишенимдер, уруулук көз караштар деген түшүнүктөр диссертацияда берилген, иш үчүн маанилүү боло алабы?

Апышева Б.: Адатта дин коомдогу белгилүү бир социалдык топтун дүйнө көз карашын чагылдыруу менен, саясаттын тутумдаш бир элементи катары жашап келет. Айрыкча кийинки мезгилдерде дин менен саясаттын алакасы башка формада бийиктикке көтөрүлдү: саясат теологизацияга кабылды, дин саясатташа баштады, экөө өз ара жуурулушуп калды. Ошол өңүттө карап, ишибизге коштук.

Ага илимий кызматкер Райым кызы А.:

1-суроо: “Тегин” деген терминдин этимологиясын түшүндүрүп берсеңиз? Апышева Б.: Байыркы мезгилдерде “тегин” түрк титулу болуп “канзаада”, “каган урпагы” дегенди билдирген. Кыргызда: “Тегин ким, кимдин урпагысың?”-деп сурап келишет. Мында деле “тек” “тегин” сөзү колдонулганын байкоого болот. Бул эки аракет экөө тең бирдей, колдонууга болот.

2-суроо: Ажара Исабекованын “Кыргыз адабий тилдериндеги коомдук саясий терминдер” илимий эмгектери менен тааныштыгыңыз барбы, айырмасы жана өзгөчөлүгү?

Апышева Б.: Өткөн кылымдын 20-30-жылдарынан тарта термин, анын ичинде коомдук-саясий терминдердин зарыл проблемалары К.Тыныстановдун “Чет элдик терминдердин таасири жөнүндө” (“Жаңы маданият” журналы), окумуштуу А.Б. Исабекованын “Общественно-политическая терминология в киргизском литературном языке и вопрос ее упорядочения” (1971) аттуу кандидаттык диссертациясында кыргыз тилиндеги коомдук-саясий лексиканын – философиянын, саясий экономиянын (капитализм, социализм), партиянын тарыхынын, атеизмдин жана укук таануунун терминдерин иликтөөлөрү менен тааныштык. Ошондой эле окумуштуу Г. А. Абдувалиеванын “Азыркы кыргыз тилинин саясий лексикасынын калыптануусу жана өнүгүүсү (түрк тили менен салыштырма планда)” кандидаттык диссертациясында

салыштырылып жаткан тилдерде кеңири кездешкен коомдук-саясий лексика боюнча таанышып чыктык.

Коомдук-саясий лексикада изилдөөлөр жалпысынан экономика, маданият, саясат, укук таануу ж.б. камтылса, биз андан айырмаланып, саясий терминдерге гана токтолдук.

Отурумдун төрагасы А.А.Акматалиев: Суруолор болбосо анда талкууга өтө берели.

Ф.и.д., проф. Абдувалиев И.: Апышова Базаргүл Токтосуновнанын 10.02.01 – кыргыз тили адистиги боюнча “Кыргыз тилиндеги саясат таануу терминдери” деген темада филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алуу үчүн жазган диссертациялык илим изилдөө ишине өз пикиримди билдирип коюуга уруксат берсенер.

Кыргыз тилинин лексикалык кору тууралуу илимий изилдөөлөр жүргүзүлүп келет. Лексикалык бирдиктер абдан көп да, алар бир нече лексика-тематикалык топтордон турат. Мына ошол лексика-тематикалык топтордун ичинен коомдук-саясий лексика өзүнчө өзгөчөлүктөргө ээ. Тынымсыз өсүп-өнүгүү процессинде болуп, адамдардын карым-катышын тейлеген тил, айрыкча тилдин лексикасы өзгөрүлмөлүү болот. Элдин коомдук турмуш шарттары өзгөргөн сайын анын тилинде өзгөргөндүк байкала берет да, тилдин коомдук-саясий лексикасы тармагындагы жаңылануулар арбын жүрөт.

Диссертант илим изилдөөгө кыргыз тилиндеги саясат таануу терминдерин тандап алган. Мындай теманын актуалдуулугу, албетте, бар. Кыргыз тили реформаланган жаңы алфавит кабыл алынып, алгач кагазга түшүрүлүп иликтеле баштаганда эле терминдер маселеси көтөрүлүп, К.Тыныстанов терминологияны коомдук саясий терминдерден баштаган. XX кылымдын 60-70 жылдарында А. Исабекованын кыргыз тилиндеги коомдук-саясий терминдер боюнча атайын илимий изилдөөлөрү бар. Ошого карабастан азыркы кезде Б. Т. Апышованын “Кыргыз тилиндеги саясат таануу терминдери” деген теманы тандап алганы азыркы кыргыз тилиндеги актуалдуу темага кайрылганы болуп саналат.

Анткени, элдин турмуш-тиричилиги ар дайым жогорку деңгээлге умтулуп өсүп-өнүгүү процессинде болгону менен бирге эле анын тилиндеги өзгөрүү, өсүп-өнүгүүлөр да боло берет. Өткөн кылымдын акыркы чейрегинен баштап кыргыз элинин жашоосунда абдан көп өзгөрүүлөр болду. Айрыкча, мамлекеттик түзүлүштө, саясий көз караштарда өзгөрүүлөр, жаңылануулар көп болду. Мына ошолорго байланыштуу кыргыз тилинин лексикасында да жаңылануулар көп. Демек, учурда бул теманын актуалдуулугунда шек жок.

Диссертацияда жалпы лингвистикадагы саясий лексикага жана саясий терминологияга түшүндүрмөлөр берилип, көп авторлордон шилтемелерди келтирет. Бирок кыргыз тилиндеги саясий лексика жана терминология тууралуу ойлорду көрө албадык.

Биринчи бабы “Кыргыз тилиндеги саясий терминдерди изилдөөнүн булактары, теориялык негиздери жана методдору” деп аталып (56-83),

негизинен термин жана терминология, термин жана номен, терминология жана терминосистема, терминдердеги полисемия, омонимия, синонимия маселелерин талдап чыгат.

Иштин 2-бабында *изилдөөнүн материалдары, методдору, методология, термин, терминология, термин системасы* тууралуу сөз болот (56-84).

Негизги иштер 3-бапта (84-162). Диссертанттын изилдөөлөрү, иликтөөлөрү, талдоолору мына ушул бапта аткарылган. Бир топ терең изилдөөгө аракеттенгени байкалат. Айрым жерлеринде терминдерге этимологиялык талдоо жүргүзгөн жайлары да бар.

Каталар, айрыкча стилдик каталар, көп. Кээ бир сүйлөмдөр байланышы жок сүйлөмдөр, көпчүлүгүндө баяндооч жок, башаламан.

23-б. Схемада каталар бар. 85-бет: *илиминдериндеги,*

Сүйлөмдөрүндө стилдик жактан аксаган көрүнүштөр көп жолугат. 84: *Саясий терминдердин жасалышынын семантикалык, лексика-семантикалык, морфологиялык, синтаксистик жана кабыл алуу жолдору иликтенет.*

Апышова Базаргүл Токтосуновнанын 10.02.01 – кыргыз тили адистиги боюнча “Кыргыз тилиндеги саясат таануу терминдери” деген темада филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алуу үчүн аткарылган диссертациялык иши биздин купулубузга толо бербеди.

Ф.и.д. профессор, Мусаев С.Ж.: Диссертациялык иштин жакшы жактары боюнча жогоруда кеңири токтолуп өтүштү. Орунсуз кайталоо кылбайын. Чынында көлөмү аябай көп, диссертациялык иштин көлөмүнө ылайыктоо керек. Политика боюнча мынчалык көлөмдүү материалды берүүнүн зарылдыгы жок, анткени ал изилденип бүткөн нерсе, кандидаттык иш саясий терминдер боюнча болгодуктан терминдердерге, терминдерге керектүү түрдүү изилдене элек маселелерге гана токтолуу зарыл болчу.

Гимн, герб, туу боюнча кеңири түшүнүк берүүнүн эч кандай кажети, зарылчылдыгы жок.

Адабияттардан келтирилген сноскалар аз. Терминдер боюнча жакынкы арада чыккан адабияттарды пайдаланса болмок. Изилдөө методдору жүнүндө сөз болуптур, бирок чаржайыт.

Орто кылымдагы жана совет дооруна чейинки түрк жана кыргыз терминдери хронологиялык тартипте берилген, бирок, кайсы түрк тилдеринде, кеңири, ачык-айкын токтолуу керек.

Эң негизгиси изилдөөдө тил илиминдеги терминдер боюнча жазылган эмгектерди кенен көрсөтүп, басым жасалса болмок

Ф.и.д. профессор С.З. Садыкова: Учурда кыргыз тил илими жаатында изилдөө зарылдыгы менен шартталган маселелердин сап башында терминология маселеси да тургандыгы талаш жаратпайт. Анткени кыргыз тили Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили катары макамга ээ болгон күндөн тартып чейрек кылымдан ашык убакыт өткөндүгүнө карабай, эне тилибиздин коомдук кызматынын ийкемдүүлүгү артып, турмушубуздун

баардык тармактарында толук кандуу пайдаланылып жатат деп айтууга болбойт. Мындай жагдай, биринчи кезекте, кыргыз тилинин коомдук, табигый, техникалык илимдер жааттарында, медицина, сот өндүрүшү өндүү тармактарда аткарган кызматынын дагы да болсо талапка жооп бергидей деңгээлге көтөрүлө албай жатышы менен түшүндүрүлөт. Ушул себептен жогорку окуу жайларында жогоруда саналып өткөн илимий тармактар боюнча предметтердин теориялык жактан толук кандуу жабдылышы, ошону менен бирге кыргыз тилинде лекциялык, практикалык, семинардык сабактарды алып баруу кыйындык жаратып жүргөндүгү да белгилүү.

Ал эми коңшу өлкөлөрдө, асыресе, Казакстанда, Өзбекстанда тилдин синхрондуу абалына багытталган изилдөөлөр активдешип, ар кандай тармактар боюнча түшүндүрмө, котормо сөздүктөрдүн саны күн санап өсүү менен, аларда орун алган сөздөрдүн, сөз айкаштарынын, атоолордун пайдалануу жыштыгын арттыруу аракеттери тенденциялуу мүнөзгө ээ. Мындай тенденция, биринчи кезекте, активдүү лексиканы байытуу, тилдин стилдик ийкемдүүлүгүн арттыруу, жыйынтыгында коомдук турмуштун ар кайсы стилдик чөйрөсүндөгү тилдин кызматын жакшыртуу аракеттери аркылуу шартталган. Ал эми Кыргыз Республикасында жогоруда аталып өткөн тармактар боюнча изилдөө иштери, бир катар тармактык, тематикалык котормо сөздүктөр жарык көргөнү менен, алардагы сөздөр, сөз айкаштарынын басымдуу көпчүлүгүнүн колдонулуу жыштыгы артып, терминдик туруктуулукка ээ болбой эле. Бир сөз менен айтканда, кайсы тармакты алып карабайлы, терминдик башаламандык өкүм сүрүп тургандыгы байкалат. Бул көйгөй терминдердин унификацияланбай, коом турмушунда алардын колдонулушу мыйзамдык негизде милдеттендирилбей жаткандыгынан кабар берет.

Ушул жагынан алганда, Апышева Базаргүл Токтосуновнанын “Кыргыз тилиндеги саясат таануу терминдери” темасындагы диссертациялык иши кыргыз тил илими жаатындагы актуалдуу маселелерди изилдөөгө арналгандыгын дароо эле белгилөөгө болот. Кыргыз тилинин байыркы, орто кылымдардагы, Октябрь революциясына чейинки жана кийин эгемендүүлүк жылдардагы саясий лексикасы жана терминологиясы атайын лингвистикалык иликтөөгө алынган эмес.

Изилдөө иш колдонулган адабияттар менен жалпы 184 беттен турат. Иш киришүүдөн, 3 баптан, колдонулган адабияттардын тизмесинен жана 4 тиркемеден турат.

Изилдөөнүн максаты кыргыз тилинин байыркы, орто кылымдардагы, Октябрь революциясына чейинки жана кийин эгемендүүлүк жылдарындагы саясий терминдерди семантикалык жактан анализдөө. Изденүүчү койгон максат төмөнкү милдеттерди шарттады:

- саясий терминдерди жыйноо жана системалаштыруу;
- ар бир доорго мүнөздүү саясий терминдердин тематикалык топторун түзүү;

- саясий терминдердин лексика-семантикалык топторунун өзөгүн, борборун жана периферияны аныктоо;
- саясий терминдердин генетикалык, тарыхый пласттарын тактоо;
- саясий терминдердин лексикалык бирдиктеринин семантикасын ачуу.

Албетте, илимий изилдөөнүн теориялык жана практикалык мааниси чоң, анткени саясий терминдерди изилдөөдөгү жоболор, жыйынтыктар кыргыз тилинин тармактык лексикасын изилдөөгө белгилүү даражада өбөлгө түзөт, ошондой эле натыйжа-жыйынтыктар саясий терминдер, лексика боюнча сөздүктөрдү түзүүдө, саясат таануу жана филология жаатында лекциялар, семинарлар үчүн материал катары пайдаланууга болот.

Илимий изилдөө иштин 1-бабында темага байланыштуу илимий адабияттарга тарыхый-теориялык илик жүргүзүлгөн. 2-бапта кыргыз тилиндеги саясий терминдерди лингвистикалык аспектиде изилдөөнүн булактары, маалымат кору, методологиясы жана методдору тууралуу баяндалат, ал эми 3-бапты болсо изденүүчү “Кыргыз тилиндеги саясат таануу терминологиясы” деп атап, анда байыркы, орто кылымдардагы жана совет дооруна чейинки түрк жана кыргыз тилдериндеги саясий терминдерди, мамлекеттик башкаруу түшүнүгү жана анын компоненттерин, жогорку саясий бийлик субъекттеринин жана объекттеринин аталыштарын жана алардын семантикаларын, кыргыз тилиндеги саясий терминдердин жасалуу жолдорун анализдейт.

Диссертациялык иш боюнча жергиликтүү жана чет элдик жыйнактарда 9 илимий макала жарык көргөн.

Жогоруда белигиленгендей, диссертациялык иштин темасы актуалдуу, кыргыз тил илими үчүн өтө зарыл маселе. Диссертациялык ишти аткарууда диссертант өтө бай илимий-теориялык методологиялык база колдонгон.

Диссертациялык иштин мазмунунда байкалган кемчиликтер.

1. 3-жобону кайрадан карап чыгыш керек, анткени бул жобо эмес, бул изденүүчү өзү изилдөө жүргүзүү үчүн койгон милдеттеринин 2-, 3-пунктары;
2. Ар бир бапта киришүү деген сөздү жазуунун зарылчылыгы жок;
3. Изилдөө жүргүзүүдө басым орус окумуштууларынын изилдөөлөрүнө болгон, орус окумуштуулардын аныктамалары, сыппатамалары өтө арбын берилген (1.1.1; 1.2.1; 2.2.2; 3.4; 3.4.3; 3.4.2.1 ж.б.);
4. 3-баптын 87-бетинде “...Биз 3.1; 3.2 жана 3.3. бөлүмдөрүндө А.В.Загребальныйдын монографиясына [Загребальный, 2013] жана Г.А.Заварзинанын докторлук диссертациясына [2014:17] таянабыз” деп жазылган. Мындай көрүнүш дээрлик туура эмес, анткени изденүүчү бир цитатаны эмес, бир шилтемени эмес, толугу менен 3-баптын 3 бөлүмүндө тең ушу 2 орус окумуштууларынын изилдөөлөрүнө таянабыз деп ачык эле жазып билдирген. Бул туура эмес эсептейбиз;
5. 31-беттеги тексттин 2 абзацы толугу менен 57-бетте кайталанат;
6. Кыргыз тилинде берилген терминдердин орус тилинде котормосун берүү зарылбы? Мисалы “*ак эшик*” деген сөздүн түшүндүрмөсү толугу

менен орус тилинде берилген (108-бет), “болуш” – “волость, волостной” (111-бет), “батрактар” деген сөздүн орусчасы “батя” деп берилген, бул туура эмес, “батрактар” деген сөз “малай, кул” деген сөздү билдирет, “батя” деген сөз “ата, атаке” деген эле сөз (111-б.), конверсия жолу аркылуу жасалган сөздөрдү сөзсүз түрдө орус тилине которуунун зарылчылыгы жок, жөн гана кашанын ичине сөздүн функциясына карата зат атооч, сын атооч же этиш деп белгилесе болмок. Мисалы “үндөө” – агитировать, “үндөө” – агитация ж.б. (147-б.);

7. Саясий термин деп төмөнкү сөздөр берилген: *мамлекеттик сыйлык, ардак наамдар (130-б.), илимий, педагогикалык, чыгармачылык иш, республикалык бюджетти бекитүү, кайрылуу (131-б.), баа, тариф, инвестиция, маданий чөйрөлөр, экономикалык, маданий чөйрөлөр, экономикалык, социалдык, илимий-технологиялык, руханий жана маданий өнүгүү (134-б.)* ж.б. Бул терминдер кандай критерийлердин, принциптердин негизинде саясий термин деп аныкталган?
8. Диссертацияда шилтемелер ар түрдүү берилген же такыр эле берилген эмес. КРнын Президентине караштуу УАКтын талабына ылайык диссертацияны тартипке келтириш керек деп сунуштамакбыз.
9. 2-3-тиркемелерде кандай терминдер берилгени аныкталган эмес;
10. Орфографиялык, пунктуациялык жана стилдик каталар абдан көп.

Сунуштар:

1. киришүүдө коюлган милдеттердин негизинде жалпы корутундууда натыйжа-жыйынтыктар чыгарылышы керек;
2. коюлган милдеттин бири саясий терминдерди топко бөлүү, бирок терминдердин саны аныкталбаган жана диссертацияда изилдөө объект катары алынган саясий терминдер топторго классификацияланган эмес, бул милдет ишке ашкан жок деп эсептөөгө болот;
3. орус окумуштууларынын саясий лексика, терминдери боюнча берилген көптөгөн аныктамалардын негизинде кыргыз тилиндеги саясий терминдерге изденүүчү тарабынан жеке өзүнүн пикиринин негизинде илимий көзкараштагы аныктама сунушталса болмок;
4. кыргыз тилиндеги саясат таануу терминдерин так аныктоо үчүн иликтөөгө алынган илимий-теориялык базанын негизинде критерийлер, принциптер сунушталышы керек.

Жыйынтыктап айтканда, жогоруда белгиленген, сунушталган ой-пикирлерди эске алуу менен, көрсөтүлгөн мүчүлүштүктөрдү ондоп-түздөө шарты менен Апышева Базаргүл Токтосуновнанын “Кыргыз тилиндеги саясат таануу терминдери” темасында 10.02.01 – кыргыз тили адистиги боюнча филология илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишин КРнын Президентине караштуу УАКтын филологиялык илимдер боюнча Диссертациялык кеңешине жолдоого сунуштайм.

Ф.и.к. Исраилова Д.А.: Илимий иш 3 баптан, ар бир бап өзүнчө темалардан туруп, ар бир бапка жыйынтык чыгарылган. Илимий адабияттарга кеңири илик жүргүзүлүп, саясий лексиканын орус тил илиминде, түркологияда, кыргыз тил илиминде изилденишине кеңири токтолгон. Илимий иштин оң жактары: ар бир эмгекке, сөздүккө кайрылып, саясий терминдердин санын чыгарган. Ар бир тилден кирген саясий терминдерди жазып, номендер, терминдер боюнча тиркеме түзө алган. Теманын актуалдуулугун, изилдөө ыкмаларын, жоболоруна кеңири токтолгон. Ошону менен катар илимий иштин кемчиликтерин да байкоого болот. 1. Теманын илимий изилдөө мекемелеринин пландары менен байланышы дегенге институтту кошуу керек. 2. Изилдөөнүн жыйынтык апробациясында 6 эле макала жазылып калган. 3. 30-бетте дискурстун компоненттеринде 4сү түшүнүксүз болуп калган. 4. 32-бетте аргументация дегенди аргументтештирүү деп эле берүү керек. 5. Өтө көп метод колдонгон, бирок ошол методдор эмгектин кайсы жеринде колдонулду маалымат берилсе жакшы болмок. Жогоруда айтылгандарды ондоолор менен Диссертациялык Кеңешке сунуштоого болот.

Ф.и.к. Г.З.Жамашева: Талкууга сунушталган диссертация кыргыз тилинин турмуштук практикасына түздөн-түз байланыштуу жана жалпы коомчулуктун кызыгуусун жараткан эң актуалдуу жана талкууланган темалардын бирине арналган. Саясий терминология – тил лексиканын эң мобилдүү бөлүгү болуп, турмушта болуп жаткан саясий кубулуштарга, бийликтин ар кандай деңгээлдеги реформалардан тартып, мамлекеттик төңкөрүш, бийлик алмашуу же революция сыяктуу ири саясий окуяларга чейин тилдик белгилерди камтыйт.

Буга байланыштуу айтылган теманы ачуу үчүн кыргыз тилинин саясий фундаментинин өнүгүшүн төмөнкү тарыхый этаптарга байланыштуу кароо эң логикалуу болоор эле. Акыркы жүз жылдын ичинде Кыргызстан тарыхында саясий жактан кыргыз элинин турмушуна түп-тамырынан бери бери таасир тийгизген жана кыргыз тилинде дагы болуп көрбөгөн өзгөрүүлөрдү алып келген үч тарыхый окуяны болуп өттү. Булар 1864-жылы Кыргызстандын Россияга кошулушу, 1917-жылдагы Октябрь социалисттик революциясы жана 1998-жылы республика мамлекеттик эгемендүүлүккө ээ болушу. Мындай окуялар көп кылымдык көчмөн турмуштан отурукташкан жашоого, патриархалдык-феодалдык жашоодон социалисттик системага өтүшү, андан кийин социалисттик түзүлүштөн бүгүнкү күндөгү жашоо системага өтүүнү камтыды. Өлкө тагдырындагы бул тарыхый өзгөрүүлөр кыргыз тилине да түздөн-түз таасирин тийгизди. Кыргыз тили өзүнүн табияты боюнча элдин турмушундагы бардык жаңылыктарды, өзгөрүүлөрдү дароо чагылдырып, анын натыйжасында кыргыз тилинин лексикалык корунда олуттуу өзгөрүүлөр, жаңылануулар болгон, лексика фонду олуттуу өсүп, жаңы терминдерге байыды. Ошол эле учурда жаңы тарыхый шарттарда эскирип, мурунку көчмөн патриархалдык турмушту жана феодалдык көрүнүштөрдү, түшүнүктөрдү чагылдырган сөздөр, терминдер бара-бара

архаизмдерге айланып, алардын колдонуудан чыгуу процесси жүргөн. 70 жылга созулган Совет доорунда кыргыз элинин турмушунда орун алган өзгөрүүлөр, ошондой эле эгемендүүлүк жылдарында болуп жаткан процесстер түздөн түз кыргыз тилине таасир берген. Азыркы кыргыз тилинин саясий терминдер кору ошол саясий процесстердин шартында калыптанган. Демек, кыргыз тилинин саясий терминдеринин калыптануусу хронологиялык этаптарга даана бөлүүгө болот. Ошондо изилдөө бир топ иреттүү формада болмок.

“Кыргыз тилиндеги саясат таануу терминологиясы” деген үчүнчү баптын биринчи параграфы “Байыркы, орто кылымдардагы жана Совет дооруна чейинки түрк жана кыргыз тилдериндеги саясий терминдер” деп аталып, экинчи параграф “Жогорку саясий бийлик субъекттеринин жана объекттеринин номинациялары жана семантикалары”, үчүнчү параграф “Кыргыз тилиндеги мамлекеттик бийлик терминологиясы, лексикасы жана номендери”, төртүнчү параграф “Саясат таануу терминдеринин семантикалык жолдор аркылуу жасалышы” деп аталыптыр. Көрүнүп тургандай, бир бөлүмдүн бардык 4 абзацы көп багыттуу маселелерге арналган. Суроо туулат: эмне үчүн биринчи абзацта Совет дооруна чейинки түрк жана кыргыз саясий терминдери гана каралат деп жазылган? Ошондой эле эмне үчүн ошону менен бирге бир топ кийин – эгемендүүлүк мезгилинде пайда болгон мамлекеттик символдорду каралып жатат? Эмнегедир “Жогорку саясий субъекттеринин жана объекттеринин номинациялык жаңы семантикалыктары” деген экинчи абзацта диний ишенимдер, уруу жана эл аралык мамилелер, ошондой эле КР мамлекеттик символдору деген маалымат камтылган.

Көп колдонулган «номинация», «номен», «термин» деген түшүнүктөргө аныктама келтирип, чек арасын көрсөтүп коюу керек. Ошондой эле “саясий бийлик “субъекттери” жана “объекттери” деген терминдер эмнени билдирерин түшүндүрүнүз.

Республика мамлекеттик эгемендүүлүккө ээ болгондон кийин кыргыз тилиндеги саясий дискурсунын өнүгүүсү изилдөөнүн негизги мазмуну болушу керек эле, деп эсептейм. Саясий лексиканын корпусу канчалык өзгөргөндүгү ачык эле көрүнүп турат. Муну гезиттердин тилинен, радио жана телеберүүлөрдөн, саясатчылардын, активисттердин сөзүнөн байкоого болот. Жаңы түшүнүктөр жана терминдер тилге агып кирүүдө, ошондой эле кээ бир лексикалык бирдиктер жаңы мааниге ээ болууда, мисалы: *эгемендүү, жакырлык, референдум, акимдик, сенек жылдары, акционердик коом, элита, дилер, мониторинг, виза, жыдыбас инвестиция, ж.б.у.с.*

Изилдөөнүн кемчилиги катары кыргыз тилинин жаңы сөздүктөрүнүн талдоого алынбагандыгын да белгилеп кетүү керек, мисалы: “Юридика аталгалары менен түшүнүктөрүнүн орусча-кыргызча түшүндүрмө сөздүгү” (Б., 2006), “Жаңы кирген атоолордун орусча-кыргызча түшүндүрмө сөздүгү” (Б., 2012), Мамлекеттик тил комиссиясы чыгарып турган “Учурда колдонулуп жаткан саясий, юридикалык, экономикалык жана башка

терминдердин сөздүгү” ж.б. булактар колдонулган эмес, адабияттар тизмесинде дагы жок.

Атайын бир темадагы терминдерге арналган изилдөөнүн практикалык мааниси – бул тиркеме түрүндө чогултулган түшүндүрмө сөздүк болуп эсептелет, ансыз изилдөө толук эместей болуп калыптыр.

Диссертацияда орфографиялык, грамматикалык жана семантикалык каталардын көптүгүн белгилей кетүү зарыл, бул дагы изилдөөнүн илимий деңгээлин төмөндөтөт. Тиешелүү оңдоолор жана толуктоолор киргизилгенден кийин диссертация толук максатына жетти деп эсептелет жана диссертациялык кеңеште коргоого сунушталса болот.

Ф.и.к. И.Сагынбеков: Диссертация киришүүдөн, үч баптан, корутундудан, колдонулган адабияттардан жана тиркемеден турат.

1-бапы Илимий адабияттарга тарыхый-теориялык илик деп аталганы менен, биринчи окуудагы Кытай, Индия, Греция жана Римден тартып бүгүнкү күнгө чейинки саясат таануу илими боюнча маалыматтар киришүү бөлүмүндө кыскача берилип, коомдук саясий лексика менен саясий терминологиянын өз ара байланышын орус окумуштууларынын эмгектерине таянып, кенен баяндайт. Ал эми, 1-окууда ал толук баяндалып, ал турсун адабий чыгармалардан үзүндүлөр бар болчу.

1.1.2. бөлүкчөсүндө түзүлгөн “Саясий лексика жана саясий терминология сөздүктөрдө” аттуу таблица, такыр эле ашыкча. Андагы тамгаларга коюлган цифралар эмнени берээрин, диссертант эле билбесе, мен түшүнө албай койдум.

1.2.бөлүмүндөгү коомдук саясий лексиканын жана терминдердин орус, түрк жана кыргыз тил илиминдеги изилдениши, 1-окуудагыга салыштырмалуу конкренттүү болуп, максатка ылайыктуу.

1.3. бөлүмүндө саясий лингвистика чет өлкөлүк окумуштууларынан тартып, кыргыз саясий лингвистикасы боюнча изилдөөлөргө чейин талкууланып, улантылат.

2-бап “Кыргыз тилиндеги саясий терминдерди лингвистикалык аспектиде изилдөөнүн булактары, маалымат кору, методологиясы жана методдору” деп аталат.

2.1. бөлүмү “Изилдөөнүн материалдары” деп аталып, С.Е.Маловдун “Памятники древнотюркской письменности” 1959. башталып, көптөгөн тарыхый материалдар каралган.

2.2. бөлүмүндө термин, терминология жана термин системалары каралып, алардын аныктамасы ж.б. түшүнүктөр изилдеген окумуштуунун аты-жөнү менен бирге берилген. Терминология менен наменклатуранын айырмасын белгилүү тилчилердин аныктамалары аркылуу негиздеп, берүүгө аракет кылынган.

2.2.4. бөлүкчөсүндө терминдердеги полисемия, омонимия жана синонимия түшүнүктөрү талданат.

3-бап “Кыргыз тилиндеги саясат таануу терминологиясы” деп аталат.

3.1.1. бөлүкчөсү “Мамлекеттик башкаруу” түшүнүгү. Бул жерде орус окумуштуулары орус мамлекеттүүлүгүн 5ке бөлгөнүнө токтолот. Ал эми кыргыз окумуштуулары кыргыз мамлекеттүүлүгүн 9га бөлүп, ошолор тууралуу кенен-кесири маалыматтар талкууланат.

3.2. бөлүмү Жогорку саясий бийлик субъекттери жана объекттери аталыштарына түшүнүк берилип, алардын семантикасы чечмеленет.

3.3. бөлүмүндө Кыргыз тилиндеги мамлекеттик бийлик терминологиясы, лексикасы жана номендери келтирилет.

3.4. бөлүмүндө кыргыз тилиндеги саясий терминдердин жасалуу жолдору айтылып, ар бир учур кенен талкууга алынат. Эми сунуштарга токтолсок:

- 1) Негизинен иш 1-ге караганда бир топ кыскартылып, ар баптын талаптарына ылайык конкреттүү так берилген.
- 2) Жогоруда айтып кеттим, 1-баптагы таблицанын кереги жок.
- 3) Ар бир баптын аягында корутундулар чыгарылган. Эң аягында жалпы корутунду да бар.

Диссертанттын ишин ийгиликтүү жактап алышына тилектешмин!

Ф.и.к. Дыйканова: Диссертациялык иш киришүү, үч баптан, корутунду жана тиркемелерден турат(256 б.,иш өзү 213 б.), библиография 281 илимий иштерин камтыган.

Тема актуалду жана керек. Эгемендүү жылдарынан бери көптөгөн терминдер кыргыз тилине кирип, пайдаланып баштады, бирок көп учурда окурмандарга түшүнүксүз болуу менен бирге алардын орфографиясы дагы көп суроолорду жаратат.

Иштин негизги максаты- кыргыз тилинин байыркы, орто кылымдардагы, Октябрь революциясына чейинки жана эгемендүүлүк жылдарындагы саясий лексикасын. Терминдердин сыпаттоо.

Биринчи бапта илимий адабияттарга тарыхый-теориялык илик жүргүзүлөт.

Саясий ойлордун эволюциясы жана Байыркы Чыгышта, Грецияда, Римде алардын өнүгүшү жакшы берилген. Ошол эле бапта саясий лингвистикага түшүнүк берилет, анын башаты жана жыйырманчы кылымда калыптанышы жакшы көргөзүлөт. Азыркы орус саясий лингвистикасында заманбап методдор дагы аныкталат. Мени саясий лексиканын жана терминдеринин түркологияда изилдениши кызыктырды.

Кандидаттык иште саясий лингвистика каралганы аябай керек, бул лингвистиканын жаны бутагы, маалыматтар аз, студенттерге практикалык ишине баалуу.

Иштин жетишкендиги бул коомдук-саясий блоктун каралганы, анда мамлекет – мамлекеттик бийликмамлекеттик түзүлүш, мыйзам чыгаруу. Аткаруу, саясий-администрациялык бөлүштүрүү, титулдар, наамдар, саясат жана идеология – коомдук –саясий ишмердик, тышкы саясат, коом – социалдык абал, экономика – каржылык кудурет, дин, чарба проблемалары ж.б.

Саясий реалия өзгөргөндө, тилдин өнүгүшүү дагы өзгөрөт, анда стилдик ченемдери сакталбайт, тилдик боштуктар чет тил лексемалары менен толтурулат.

Саясий терминдеринин арасында термоиддер, прототерминдер, предтерминдер, паратерминдер, псевдотерминдер пайда болот жана массалык каражаттарда леңири пайдаланат, дейт диссертант Апышова Б.Т.

Иштин материалдары бай. Баалуу жана практикалык ишке аябай керек, дем мен эсептеймин. Б.Т.Апышованын иши кандидаттык даражага татыктуу, диссертациялык кеңешке сунуштайм.

Отурумдун төрагасы, академик А.А.Акматалиев: Апышева Базаргүл Токтосуновнанын “Кыргыз тилиндеги саясий терминдер” аттуу темада 10.02.01. – кыргыз тили адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине карата талкууда айтылган кемчиликтерди, сунуш-пикирлерди туура кабыл алып, оңдойт деген ишенимдебиз. Каршылыктар жок болсо, жогоруда айтылган маселени Диссертациялык кеңешке сунуш кылалы.

**Ч.Айтматов ат. Тил жана адабият институтунун Окумуштуулар
кеңеши Күн тартибиндеги маселени талкуулап
Токтом кылат:**

3.1. Диссертациялык иштин мазмунуна карата айтылган сунуш-пикирлер диссертант тарабынан эске алынсын.

3.2. Изденүүчү Апышева Базаргүл Токтосуновнанын 10.02.01. – кыргыз тили адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Кыргыз тилиндеги саясий терминдер” аттуу темада диссертациялык иши диссертациялык кеңешке сунушталсын.

Отурумдун төрагасы, академик **Акматалиев А.А.**

Окумуштуу катчы, ф.и.к. **Качкынбай кызы А**